

DET BORDE -TILL ALLA

TEXT: SÖREN VIKTORSSON

EKSJÖ 2015-08-16. Det brinner i en större, flera hundra år gammal trähuslänga i Gamla trästan. Såväl bostäder som en affär finns i byggnaden och flera människor har evakuerats till intilliggande hus. Kommunen har kallat till krismöte. Foto: Mikael Fritzon / TT

Oskattbara värden stod på spel när elden den 16 augusti i fjol härjade i Eksjö gamla trästad. Tätt samarbete mellan olika aktörer resulterade i att branden kunde avgränsas till ett enda kvarter. – Jag kan än idag få rysningar vid tanken på hur bra vi lyckades jobba tillsammans, säger Fredrik Persson, vakthavande befäl vid Ing 2 och en av de första på plats.

Det första anropet till SOS Alarm kom 05:49:43 och besvarade av en operatör tretton sekunder senare. En privat-

person som bodde på hotell i Gamla stan hade sett rök och larmat.

Klockan 05:51:05 har Eksjö räddningstjänst fått uppdraget. Larmet kvitteras drygt fyra minuter senare av en första enhet och efter ytterligare drygt tre minuter når en instatsledare och sju brandmän kvarteret Ciselören 1, mera känt som Forsellska gården.

– Vi övar ju kontinuerligt och har färdiga insatsplaner, förklarar ställföreträdande räddningschef Jörgen Franzén, när Samverkan 112 nästan ett år senare besöker Eksjö.

– Det värsta scenario vi kunnat tänka oss var just det här kvarteret, med den största sammanhängande fastigheten i hela Gamla stan!

FÖRSVARSMAKTEN

På stadens regemente, Ing 2, har militärpolisen och vakthavande befälet Fredrik Persson just bryggt morgonkaffe. Till det sista han gjort kvällen innan hörde att sätta Rakel-stationen på laddning.

– Jag trodde att jag stängt av den, men tydligen hade jag istället satt den på högsta volym, minns han så här i efterhand.

REGNA MEDALJER FANTASTISKA AKTÖRER!

Rakel är ett gemensamt radiokommunikationssystem för ambulans, polis, räddningstjänst och SOS Alarm. Försvarsmakten fanns vid denna tidpunkt också med på ett hörn, i så måtto att militärpolisen hade tillgång till trafiken.

– Jag är före detta deltidsbrandman och när jag hörde på Rakel att det pågick en brand i centrala Eksjö sade mig erfarenheten, att det här kan komma att ta fart ordentligt.

– Därför åkte jag genast till torget och tog från regementet med mig en av våra stridssjukvårdare, berättar Fredrik Persson.

AMBULANSSJUKVÅRDEN

Från Räddningstjänstens lokaler är det bara ungefär 400 meter till Forsellska gården. Ambulanssjukvårdare Jan Gustafsson har just återkommit från ett nattligt uppdrag, när han kort före klockan sex står vid kaffeautomaten.

– Då kände jag plötsligt att det luktade brandrök. Så jag gick till fönstret och såg att de bolmade från Gamla stan.

– Tillsammans med en medicinskt ansvarig sjuksköterska körde jag genast mot Vaxblekaregränd, där branden härjade. Men för att inte komma för nära lågorna

och bli instängda av kommande brandbilar backade vi och parkerade hundra meter från branden.

LOKALA POLISPATRULLER UPPTAGNA

Larmet hade även nått vakthavande befäl vid polisens länskommunikationscentral i Jönköping.

– Men just den här morgonen var våra lokala patruller upptagna med frihetsberövade personer, minns poliskommissarie Lars Rydholm som vi träffar i Eksjö polishus.

– Lösningen blev att patruller först sändes från Jönköping och Värnamo. När man greppat att det var en storbrand kom polis även från bland annat Linköping.

I Gamla stan inleddes nu en kamp mot sekunderna. Högsta prioritet var att rädda liv samt hindra att branden spred sig till intilliggande byggnader.

– Jag visste att det bodde mycket ungdomar i Forsellska gården. När vi kom närmare kände jag igen några, alla var chockade och skrärade, minns ambulanssjukvårdare Jan Gustafsson.

– När jag frågade efter skadade fick jag veta att en ung kvinna troligtvis var kvar. En av dem jag kände berättade att han knackat på just den dörren, men inte kunnat stanna kvar på grunden av värmen.

Branden tog sin början i en lägenhet på andra våningen, förmodligen i köket. Redan när första räddningsenheten nått byggnaden, ser de kraftiga lågor slå ut från ett par fönster.

Fasadsprinklers kopplas upp och förhindrar branden att sprida sig och rökdykare går in via loftgång och ytterdörr och når, under stark värmeutveckling, fram till en rökfylld lägenhet.

ÖNSKADE BLI AVLÖSTA

– En ung kvinna hittades livlös och fördes till Höglandssjukhuset i Eksjö. Efter insatsen pratade vi sedan med den ambulanspersonal som fick uppdraget och de ville gärna bytas av, berättar ambulanssjukvårdare Jan Gustafsson.

Elden sprider sig nu uppåt, lågorna slickar takfoten och når vinden.

– Vid sjutiden hade vi redan fått förstärkning från bland annat Hjaltevad, Nässjö och Mariannelund, berättar ställföreträdande räddningschef Jörgen Franzén.

– Med vattenbegjutning och andra metoder försökte vi hålla "stolparummet", det en och en halv alnar breda avståndet mellan fastigheterna. ▶

Dagen efter storbranden. Sprinklersystemet fungerade. Det räddade Gamla stan. De yttre fasaderna står kvar. Innanför är det utbränt säger Jörgen Franzén, ställföreträdande räddningschef.
Foto: Madeleine Fransson /SMT

Även på polissidan rådde febril aktivitet. Poliskommisarie Lars Rydholm berättar att han vid åtta-tiden på morgonen kallades in från Eksjö till Jönköping som stabschef.

– Vid omfattande "särskild händelse" upprättas alltid en särskild stab. Klockan tio höll ordinarie staben med mig och åtta medarbetare ett möte, där vi förutom att sammanfatta läget även försökte se över befintliga resurser och planera för eftermiddagen och nästa dag.

– Så här dags var uppemot 50-talet poliser på olika sätt involverade i arbetet med branden och vi hade redan 06.25 en operativ polisinsatschef på plats i Eksjö.

KRISLEDNINGSORGANISATION

Även kommunens krisledningsorganisation aktiverades tidigt.

– Redan vid sjutiden sammanträdde kommundirektör, ställföreträdande räddningschef och kommunens kommunikator med flera. Vi hade också en POSOM-grupp ("Psyiskt och socialt omhändertagande vid olyckor och kriser"), där personer från socialen och kyrkan gav stöd.

– Klockan tio träffades de närmast berörda på Stadshotellet för information och stöd och klockan 13 fylldes Eksjö kyrka, utan någon påannonsering, av runt 600 personer, minns ställföreträdande räddningschef Jörgen Franzén.

Vid lunchtid var branden under kontroll och officiellt avslutades räddningsinsatsen klockan nio på tisdagen, alltså efter drygt två dygn.

Facit; En person omkommen, runt 200 personer tvingades utrymma och en hel fastighet med tre huskroppar blev till aska. Som mest var 125 aktörer från olika organisationer inblandade i räddningsinsatserna.

BEGICK FORMELLT TJÄNSTEFEL

Fredrik Persson från Ing 2 berättar att han formellt begick ett tjänstefel när han ilade från regementet till brandplatsen.

– Men det var ett nödläge och bland de av mina soldater som senare anslöt sig fanns även en kvinnlig före detta heltidsbrandman.

– Sett i backspegeln hade vi ett otroligt bra samarbete; De blå och de gröna och brandhjältarna. Min grupp fick senare en medalj på Regementets dag.

Kritik kom dock för att man på Ing 2 avlyssnat Rakel-kommunikationen och numera finns en ny ordning, där SOS Alarm har en direktkanal till Försvarmakten.

– Jag kan förstå argumenten om patientsäkerhet och personuppgifter, kommenterar Fredrik Persson.

I lokalpress har det skrivits om att kommunikationen mellan räddningstjänst och polis inledningsvis fungerat dåligt och att fler fastigheter evakuerades än nödvändigt.

Poliskommisarie Lars Rydholm:

– I ett inledningsskede är det väldigt hektiskt och alla aktörer jobbar lösningsfokuserat. Det stämmer att svaret dröjde från räddningsledare angående evakuering, men jag ser inget stort problem i det.

– Du kan ju också ställa frågan vad som skett o m branden hade spritt sig till andra byggnader och någon funnits kvar där...

Till en början rubricerades händelsen som mordbrand.

– Det är en polisär praxis för att vi ska kunna använda hela den juridiska verktygslådan. Men det är avskrivet efter noggranna undersökningar och brandorsaken är ännu ej klarlagd, förklarar poliskommisarie Lars Rydholm.

EN FÖREDÖMLIG INSATS

Eksjö trädstad, med anor från 1568, har fått det ansedda Europa Nostra-diplomet 1997 och 2004 installerade kommunen ett automatiskt larmsystem.

– Det togs senare över av fastighetsägarna och en del tyckte det i längden blev för dyrt. Vi har efter branden haft sittningar med andra kommuner med liknande bebyggelse angående vilka krav som är skäliga att ställa.

– Länstyrelsen ska också vara med och tycka vilka åtgärder man får göra på fastigheterna, berättar ställföreträdande räddningschef Jörgen Franzén.

Att en ung person miste livet i branden är naturligtvis en stor sorg, vilket samtliga Samverkan 112 intervjuar påpekar.

– Med tanke på hur det kunde ha gått var det dock en otrolig insats, säger ambulanssjukvårdare Jan Gustafsson som hela tiden stod i tät kontakt med övriga aktörer och fick ambulansförstärkning från flera intilliggande kommuner.

– Vad jag och en kollega i efterhand funderat på är, att vi på grund av att det var tidig söndagsmorgon inte satte på sirenerna.

Det var ju just vad vi skulle ha gjort!

Jan-Olof Svärd, kirurg, reservofficer och Eksjöprofil, berättar att kommunen köpt tomten där Forsellska gården låg och ska bygga upp något liknande.

– Att i en trädstad, med trånga gränder, begränsa branden till en enda fastighet är en fantastisk bedrift. Aktörerna har jobbat föredömligt ihop och det borde regna medaljer! ■

Boka in detta datum redan idag!

Varmt välkommen till **Ambulans 2017** den 26-27 april i Stockholm, en nordisk ambulansmässa och prehospital mötesplats för samtliga verksamheter inom prehospital akutsjukvård, såväl anställda som studerande.

www.ambulans2017.se

STOCKHOLM
Ambulans
26-27 april 2017

MSB:s TVÅ SÄRSKILDA UTREDARE AV EKSJÖBRANDEN

TEXT: SÖREN VIKTORSSON FOTO: MSB

RÄDDNINGSPERSONALEN FÅR ROS

- lyckades väl under rådande omständigheter

De flesta som berördes av Eksjöbranden ger räddningspersonalen gott betyg. framgår det av MSB:s intervjuundersökning. En del hade kritiska synpunkter på informationsinsatserna och några upplevde mediabevakningen som negativ.

Marianne Stålheim, expert på olycksutredning vid Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, framhåller att det är av stort värde att få reda på hur de drabbade uppfattat räddningsinsatsen.

– Det är ganska ovanligt att så många drabbas samtidigt och vi har gjort liknande undersökningar exempelvis vad gäller Lextorpsbranden i Trollhättan, förklarar hon.

Totalt har 57 av de berörda telefonintervjuas.

Hälften av dem fick inga skador alls,

medan åtta fick sina bostäder totalförstörda av branden. Räddningspersonalen får ros för att de under rådande omständigheter lyckades så väl.

– De som drabbades har stor förståelse för hur komplicerad insatsen var och att personalen lyckades hindra spridning till övriga byggnader.

– Man var också nöjd med att brandmännen svarade på frågor trots att de hade fullt upp med släckningsarbetet, konstaterar Marianne Stålheim.

Vad gäller omhändertagandet efter utrymningen hade flera av de svarande velat, att sammankomsterna skulle ha anpassats utifrån hur hårt drabbade olika personer var.

– Detta behov har vi även sett vid andra olyckor. De som varit mest drabbade och blivit av med både sina hem och ägodelar hade naturligtvis helt andra behov än de

Marianne Stålheim

som bara utrymt och kort därefter kunde flytta tillbaka igen, påpekar Marianne Stålheim.

Eksjöbranden väckte stor uppmärksamhet i media, såväl nationellt som lokalt.

Enligt intervjuundersökningen upplevde en tredjedel mediabevakningen som bra under och efter branden. Bara ett fåtal uppger att den varit ganska eller mycket dålig. Bland de svarande som haft egen kontakt med media svarar de flesta att de upplevde detta som dåligt.

– Människor i chock vill nog inte ha för närgångna frågor, menar Marianne Stålheim och tillägger att mediabevakningen också delvis upplevdes som positiv av de intervjuade.

– Några av de svarande anser, att de och deras anhöriga via media fick en bättre överblick över branden. ■

ANNA HENNINGSSON - sammanfattar räddningsinsatsen

Hur vill du sammanfatta räddningsinsatsen?

– På det hela taget var det en väl fungerande insats, främst tack vare den uppbyggnad av lednings- och räddningspersonal och resurser som snabbt kunde sättas in i insatsen genom samverkan i RaddSamF.

Ni skriver att "Större och mer komplexa händelser visar att den traditionella ledningsorganisationen med en suverän räddningsledare inte alltid är tillämpbar. Lagstiftningen bör ses över och moderniseras". Vad menas?

– Grunden i lagstiftningen är skriven i en tid då räddningstjänst var en enskild kommuns angelägenhet och räddningsinsatserna inte präglades av den breda samverkan man ser idag.

– Erfarenheterna från flera större insatser på senare år visar på vikten av att bibehålla en kontinuitet i räddningsledarskapet samtidigt som komplexa och/eller långvariga insatser kräver fler personer i ledningsfunktionen som verkar i

räddningsledarens anda över tid och som behöver ha ett lagrum för att kunna fatta de beslut insatsen kräver.

– I Eksjö till exempel delades räddningsledarskapet upp på tre brandenjörer som tog ansvar för olika delar av räddningsledarskapet. Nattetid sov räddningsledaren medan ett av honom utsett befäl verkade på brandplatsen för hans räkning och hade fått mandat att fatta vissa beslut.

– Vi tycker att det är nödvändigt att räddningsledarskapet kan dimensioneras och se olika ut beroende på förutsättningarna och där anser vi att lagstiftningen behöver ses över och moderniseras.

Ni skriver också att "Riktade informationsinsatser kan underlätta för dem som drabbas mest". Vad innebär det konkret?

– Både efter händelserna i Västmanland och Eksjö har de hårdast drabbade, alltså de som förlorat allt, uttryckt att de inte hade velat sitta bland alla andra utan fått mer riktad information utifrån deras behov.

– Det stora flertalet, som kanske drabbats av en förstörd ytterdörr eller röklukt i bostaden, tenderade att ta över mötena med sina frågor och funderingar och de som behövde mest hjälp kanske inte ens vågade ställa sina frågor i storforumen.

I en av era rapporter sägs att "Räddningstjänsten bör även prova att förelägga en eller flera av fastighetsägarna att ett automatiskt brandlarm ska finnas. Överlagas föreläggandet kommer praxis för fortsatt arbete att finnas". Här spelar väl ekonomiska faktorer en roll..?

– Vi tror tidig upptäckt av brand och därmed möjlighet till en snabb släckinsats innan branden vuxit sig stor är av yttersta vikt för att förhindra större bränder. Frågan om att förelägga automatiska brandlarm behöver prövas så att Sverige kan få en praxis.

– Det mesta man tar sig för kostar pengar och brandskyddsåtgärder måste naturligtvis fastighetsägaren ställa i relation till allt annat. Att få huset förstört vid en brand kostar ju också pengar. ■